

Kanaalkade 24, 't Zand (gemeente Schagen)

Een Bureauonderzoek

R.M. van der Zee

Colofon

ADC Rapport 3977

Kanaalkade 24, 't Zand (gemeente Schagen)
Een Bureauonderzoek

Auteur: R.M. van der Zee

In opdracht van: Schouten Elektrotechniek B.V.

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 23 september 2015

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: concept

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
E. Jacobs

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding en administratieve gegevens	7
2 Bureauonderzoek	8
2.1 Doelstelling en vraagstelling	8
2.2 Methodiek	8
2.3 Resultaten	9
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	14
3 Aanbeveling	14
Literatuur	15
Geraadpleegde websites	15
Lijst van afbeeldingen en tabellen	15

Samenvatting

In opdracht van Schouten Elektrotechniek B.V. heeft ADC ArcheoProjecten in september 2015 een bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie Kanaalkade 24 in 't Zand, gemeente Schagen. Aanleiding is de voorgenomen woningbouw op de locatie.

Op basis van het bureauonderzoek is een gespecificeerde verwachting opgesteld. Hieruit blijkt dat het plangebied is gelegen in de dorpskern van 't Zand, waarvan de oorsprong teruggaat tot in de 18^e eeuw. De ontstaansgeschiedenis van de polder Zijpe, waar binnen deze kern zich bevindt, gaat terug tot 1597.

De natuurlijke ondergrond in de regio bestaat in principe uit kwelderafzettingen (Laagpakket van Wormer binnen de Formatie van Naaldwijk) en veen (Hollandveen Laagpakket binnen de Formatie van Nieuwkoop) met daarboven wadafzettingen (Laagpakket van Walcheren binnen de Formatie van Naaldwijk). Laatstgenoemde zijn in de 9^e-14^e eeuw na Chr. gevormd vanuit het zeegat van Zijpe. Theoretisch zou in of aan de top van het veen sprake kunnen zijn van bewoningssporen uit de periode voorafgaand aan de afzetting van het Laagpakket van Walcheren. Het ontbreken van veen in boormonsterprofielen van geologische boringen, die in de omgeving van het plangebied zijn uitgevoerd, vormt evenwel een aanwijzing dat het ontstaan van het zeegat gepaard ging met grootschalige mariene erosie in het achterland. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten uit de periode van de Middeleeuwen alsook uit oudere perioden wordt op basis hiervan zeer klein geacht.

Ook de kans op aanwezigheid van sporen van bewoning uit de periode van de Nieuwe Tijd wordt zeer klein geacht. Bestudering van overgeleverde kaarten laat zien dat het plangebied in de periode vanaf circa 1600 tot in de 20^e eeuw onbebouwd is en in de periode van het begin van de 19^e tot in de 20ste eeuw deel uitmaakte van een bosperceel.

ADC ArcheoProjecten adviseert op basis van het bovenstaande om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 – heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding en administratieve gegevens

In opdracht van Schouten Elektrotechniek B.V. heeft ADC ArcheoProjecten in september 2015 een bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie Kanaalkade 24 in 't Zand, gemeente Schagen (afb. 1 en 2). Aanleiding is de voorgenomen woningbouw op de locatie.

Op grond van de Wet op de archeologische monumentenzorg, die onderdeel uitmaakt van de Monumentenwet, moeten archeologische (verwachtings)waarden gewaarborgd zijn in het bestemmingsplan. In het vigerende bestemmingsplan 'Buitengebied Zijpe', dat op 25 juli 2015 door de gemeente Schagen is vastgesteld, heeft het plangebied de dubbelstemming 'Waarde Archeologie 4'.¹ Volgens de hierin opgenomen bestemmingsregels geldt een onderzoeksplicht bij plannen groter dan 2.500 m² en bodemingrepen dieper dan 50 cm. Ondanks dat het hier besproken kleiner is dan 2.500 m² heeft de gemeente Schagen toch een archeologisch onderzoek verplicht gesteld. Dit vanwege het feit dat het archeologieregime een uitzondering maakt voor de polders gelegen tussen het Noord-Hollands Kanaal en de Grote Sloot (afb. 3).² Onder een dikke laag laatmiddeleeuwse sedimentatie zijn in de diepe ondergrond, voor zover ze niet zijn geërodeerd door het Zijper zeegat, sporen van bewoning en ontginning uit vroegere perioden te verwachten.

Ten behoeve van het verkrijgen van een omgevingsvergunning dient de initiatiefnemer in het kader hiervan een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3).³ Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Schagen heeft voor zover bekend echter geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Dit onderzoek is dus gebaseerd op de algemene criteria die in de KNA staan geformuleerd.

De volgende administratieve gegevens zijn van toepassing:

Opdrachtgever:	Schouten Elektrotechniek B.V. Dhr. P. Schouten Prins Clausweg 12 1756 BJ 't Zand Tel.: 06 – 515 812 24 E-mail: Info@schoutenelektrotechniek.nl
Fase AMZ-cyclus:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	woningbouw
Locatie:	Kanaalkade 24
Plaats:	't Zand
Gemeente:	Schagen
Provincie:	Noord-Holland
Kadastrale gegevens:	gemeente Zijpe sectie C nummer 674
Kaartblad:	14B (1:25.000)
Oppervlakte plangebied	circa 600 m ²
Coördinaten:	NW: 112.319 / 538.968 ZO: 112.339 / 538.940 NO: 112.345 / 538.960 ZW: 112.313 / 538.948
Bevoegde overheid met contactgegevens:	Gemeente Schagen Postbus 8 1740 AA Schagen

---

¹ <http://www.ruimtelijkeplannen.nl/>

² Alders & Husken 2007.

³ SIKB 2013.

	Tel.: 0224 – 210 400
	E-mail: postbus8@schagen.nl
Deskundige namens de bevoegde overheid met contactgegevens:	niet bekend
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	nog aan te vragen
ADC-projectcode:	4170633
Auteur:	R.M. van der Zee
Projectmedewerker(s):	n.v.t.
Autorisatie:	E. Jacobs
Periode van uitvoering:	september 2015
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://dx.doi.org/10.5072/dans-zz3-wbsr

---

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

De beschrijving van de historische en aardwetenschappelijke informatie is gebaseerd op het volgende bronmateriaal:

- Kavelkaart van Gerrit Dirksz. Langedijk (1600)
- Kavelkaart Jan Dirksz. Zoutman (1665)
- Kaart van Zyp (1800)
- Minuutplan van de gemeente Zijpe (1832)
- Topografisch Militaire Kaart (veldminuut) uit 1858
- Bonnekaarten uit 1880, 1887, 1910 en 1924
- Topografische kaarten uit 1952, 1961, 1971, 1983 en 1994
- Geologische overzichtskaart van Nederland 1:600.000
- Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000
- Bodemkaart van Nederland 1:50.000 (digitale versie)
- Recente luchtfoto's (Google Earth)
- AHN-beelden
- Archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Zijpe
- Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- Archeologische MonumentenKaart (AMK)
- Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)
- Diverse literatuur en websites

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied, beschrijving huidig gebruik en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

Het plangebied is gelegen aan de rand van de historische dorpskern van 't Zand (afb. 1 en 2). Het wordt aan de noordwest- en zuidwestzijde begrensd door tuinen, die behoren bij woningen aan respectievelijk de Kanaalkade 24 en de Pastoor Velzeboerstraat 4, aan de noordoostzijde door een bedrijfspand (Pastoor Velzeboerstraat 2) en aan de zuidoostzijde door een parkeerterrein. De omvang van het op deze wijze omsloten gebied bedraagt circa 600 m².

Het plangebied is momenteel in gebruik als tuin en bestaat uit een grasveld.

In 2007 is in het plangebied een milieukundig verkennend bodemonderzoek uitgevoerd. Momenteel vindt een actualisatie van dit onderzoek plaats.

In het kader van het onderzoek zijn gegevens met betrekking tot de aanwezigheid van ondergrondse kabels en leidingen opgevraagd bij het KLIC.⁴ Uit de hierop ontvangen gegevens blijkt dat in het plangebied geen ondergrondse infrastructuur aanwezig is.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 500 m rondom het plangebied. De begrenzing van deze zone is gebaseerd op het gegeven dat hierbinnen sprake is van voldoende informatie om een uitspraak te doen over de archeologische verwachting die representatief is voor het plangebied.

In het plangebied is de bouw van een woning gepland. Het ontwerp en de toe te passen fundering is op dit moment nog niet bekend. De consequentie van de voorgenomen ontwikkeling kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

⁴ oriëntatieverzoek 15O049593.

Bron	Informatie
Geologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁵	Formatie van Naaldwijk / Formatie van Nieuwkoop; zeeklei en -zand met inschakelingen van veen (kaartcode: Na3)
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 (afb. 4) ⁶	niet gekarteerd (bebouwd), aangrenzende eenheid: ingesloten strandvlakte al dan niet met vervlakte duinen (kaartcode: 2M40)
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 ⁷	niet gekarteerd (bebouwd), aangrenzende eenheden: vlakvaaggronden, grof zand, grondwatertrap II* (kaartcode: Zn30rF-II*) en beekeerdgronden, grof zand, grondwatertrap II* (kaartcode: pZg30r-II*)
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁸	1,0 – 1,2 m + NAP

Geologie en geomorfologie

Het plangebied strekt zich uit in een voormalig waddengebied (afb. 4). Boormonsterprofielen van geologische en archeologische boringen⁹ tonen aan dat de ondergrond in het onderzoeksgebied is opgebouwd uit mariene klei- en zandafzettingen. Deze afzettingen zijn ontstaan in het Holoceen en vormen het Laagpakket van Wormer en het Laagpakket van Walcheren binnen de Formatie van Naaldwijk.¹⁰

Het Holoceen, dat het meest recente geologische tijdvak, van 11.800 jaar geleden tot nu, representeert, werd gekenmerkt door een aanvankelijk sterke stijging van de zeespiegel.¹¹ Rond 5.500 voor Chr. was de zeespiegel gestegen tot 6 tot 8 m –NAP.¹² De kustlijn werd gevormd door strandwallen, die zich in deze periode ruim 10 km ten westen van het onderzoeksgebied bevonden.

Tussen 3.500 en 2.500 voor Chr. nam de stijging van de zeespiegel af. Ondertussen bleef de zee zand en klei naar het kustgebied aanvoeren, in grotere hoeveelheden dan nodig was om de zeespiegelstijging te compenseren.¹³ Hierdoor gingen de strandwallen zich in zeewaartse richting uitbouwen en begon, ondanks een doorgaande zeespiegelstijging, de verlanding en overvening van het achterliggende getijdegebied. Behalve de uitbouw in zeewaartse richting sloten de strandwallen zich steeds meer aaneen, werden de zeegaten kleiner en stroomde er minder zeewater in en uit het getijdegebied achter de strandwallen.

Hoewel de noordhollandse kust zich op de meeste plaatsen vrijwel helemaal sloot, bleef de kustlijn ten zuidwesten van het onderzoeksgebied nog lange tijd onderbroken door het West-Friese zeegat.¹⁴ Via dit zeegat vond afzetting van zeeklei plaats totdat omstreeks 1300 voor Chr. ook dit zeegat volledig was dichtgezand en door strandwallen van de zee was afgesloten. Daardoor kon het gebied niet goed meer via natuurlijke geulen afwateren naar de zee. Net als andere gebieden achter de kustlijn vernatte dit voormalige getijdegebied sterk en raakte het geheel bedekt met veen.

In de Middeleeuwen nam de invloed van de zee toe en vormden zich nieuwe getijdegeulen. Zo ontstond in de loop van de 9^e en 10^e eeuw tussen Petten en Callantsoog een kleine opening in de strandwal, het zeegat van Zijpe.¹⁵ In eerste instantie was de invloed van de zee in het gebied achter dit zeegat beperkt. Als gevolg van bodemdaling, die werd veroorzaakt door de ontginning van het veen, in combinatie met een voortgaande erosie van de kust, nam het zeegat evenwel sterk in

⁵ TNO 2006.

⁶ Stichting voor Bodemkartering & Rijks Geologische Dienst 1981.

⁷ Alterra 2003.

⁸ <http://www.ahn.nl/pagina/viewer.html>

⁹ geologische boringen B14B0084 en B140085; <http://www.dinoloket.nl>

¹⁰ TNO 2011.

¹¹ Berendsen 2008.

¹² Vos et al. 2011.

¹³ *ibid.*

¹⁴ *ibid.*

¹⁵ Alders & Husken 2007.

omvang toe. Hierbij werd veen weggeslagen en ontstond ter plaatse van het onderzoeksgebied een uitgestrekt waddegebied. In de 12^e en 13^e eeuw had het zeegat zijn grootste omvang en vormde het een grote bedreiging voor het achterland.

In de loop van de 14^e eeuw verlandde het zeegat en ontstond ter plaatse van het onderzoeksgebied een uitgestrekte strandvlakte, waarop duinen opstoven. Na de Sint Elizabethvloed van 1421 drong de zee weer binnen en bleef het zeegat tot in de 16e eeuw bestaan, zij het in kleinere vorm dan in de 13^e eeuw.¹⁶

In 1552 werd een eerste poging ondernomen om de Zijpe door bedijking tot land te maken.¹⁷ De bedijking was vooral ingegeven door de wens de West-Friese Omringdijk beter te kunnen beschermen tegen stormvloed.¹⁸ In de winter van 1555 op 1556 braken echter de dijken door en kwam het gebied weer onder water te staan. In 1561 werd een tweede poging ondernomen. Tijdens de Allerheiligenvloed van 1570 braken de dijken van de Zijpe opnieuw. In 1573 werd begonnen met een derde bedijking, die echter niet werd voltooid. Pas bij een vierde poging in 1597 werd de Zijpe definitief bedijkt.

Bodem

Op de Bodemkaart van Nederland 1:50.000¹⁹ is het plangebied gelegen in een zone die vanwege bebouwing niet gekarteerd is. In het omliggende gebied bevinden zich de kaartenheden 'beekeerdgronden' en 'vlakvaaggronden'.

De kaartenheid beekeerdgronden betreft hier matig grofzandige wadafzettingen die in de Middeleeuwen zijn gevormd.²⁰ Ze worden gekenmerkt door een donker gekleurde, matig tot zeer humeuze bovengrond van 25 à 50 cm dik. De dikkere bovengronden zijn meestal ontstaan door grondbewerking voor de bloembollencultuur. De ondergrond bestaat uit leemarm, matig grof zand, dat tot een diepte van 45 à 95 cm kalkloos is. Hieronder bevindt zich meestal slappe, kalkrijke, zware zavel of lichte klei. Vaak is de laag direct onder de bovengrond enigszins roestig.

De kaartenheid vlakvaaggronden is veelal gerelateerd aan matig fijnzandige strandafzettingen.²¹ Ze worden gekenmerkt door een donker gekleurde, matig humeuze bovengrond van 15 à 50 cm dik. Ook hier geldt dat de dikkere bovengronden meestal zijn ontstaan door grondbewerking voor de bloembollencultuur. De ondergrond bestaat uit leemarm, matig fijn zand, dat bij een deel van de gronden tot 120 cm kalkloos blijft, maar bij een ander deel tussen 60 en 80 cm diepte overgaat in kalkrijk zand.

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), die een vlakdekkende en landsdekkende classificatie van de trefkans op archeologische resten bevat, is het plangebied gelegen in een zone met een lage trefkans (afb. 5). Deze waarde is gerelateerd aan jonge (in de Middeleeuwen gevormde) mariene afzettingen.²² Hiervoor geldt statistisch gezien een relatief lage dichtheid aan vindplaatsen. Opgemerkt moet worden dat het voorspellend karakter van de kaart voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd veel minder sterk is, omdat deze geen of nauwelijks een relatie hebben met de ondergrond.

¹⁶ Alders & Husken 2007.

¹⁷ Reh et al. 2005.

¹⁸ Alders & Husken 2007.

¹⁹ Alterra 2003.

²⁰ Rosing 1995.

²¹ ibid.

²² Deeben et al. 2009.

Op de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland is het plangebied gelegen in een zone die is aangeduid als een 'aandijkingenlandschap'.²³ 't Zand is geclassificeerd als een 'vaartdorp' en als een 'kruisdorp'.

Op de Archeologische MonumentenKaart (AMK) zijn in het plan- en onderzoeksgebied geen archeologische terreinen (monumenten) aangegeven (afb. 5).

In Archis zijn in en rond het plangebied geen waarnemingen en vondstmeldingen geregistreerd (afb. 5). Wel zijn in de omgeving enkele onderzoeksmeldingen gedaan. Deze worden in het onderstaande besproken.

Naar aanleiding van de geplande aanleg van een woonwijk is voor de locatie 't Zand Noord', op circa 400 m ten noordoosten van het plangebied, een bureauonderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van archeologische waarden.²⁴ Op grond van de landschappelijke ligging, archeologische en historische gegevens werd aan het grootste deel van de locatie een lage archeologische verwachting toegekend.²⁵ Aan de zone langs de Korte Bosweg werd op basis van historische gegevens een hoge verwachting ten aanzien van bewoningsresten vanaf de 17^e eeuw toegekend. Geadviseerd werd om in deze zone een booronderzoek uit te voeren.

Voor een andere woningbouwlocatie, 'Willem 't Hartplein', op circa 300 m ten oosten van het plangebied, is een bureauonderzoek uitgevoerd gevolgd door een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek.²⁶ Uit het booronderzoek kwam naar voren dat de diepere ondergrond uit lichte tot zware zavel met schelpresten bestaat.²⁷ Deze afzettingen worden afgedekt door een 0,7 tot 1,4 m dik pakket matig fijn zand. In geen van de boringen werden archeologische indicatoren aangetroffen. Geadviseerd werd om de locatie vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Naast de in het bovenste beschreven onderzoeksmeldingen is in het gebied nog een derde melding gedaan. Deze heeft betrekking op een bureauonderzoek naar aanleiding van de aanleg van een hoogspanningsverbinding.²⁸ Omdat de rapportage nog niet definitief is, heeft het uitvoerende bureau geen toestemming gegeven om de resultaten aan derden beschikbaar te stellen.²⁹

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Jaartal	Historische situatie
Afcontrafeijtinge van t'Landt van den Zijpe: bedyckt inden jaere 1597, begrijpende binnen den ring zijner dijcken (lanck zijnde 5475 roeden, streckende van den Pettemer dijk bij de Laij, tot aen-den ouden Vrieschen Zeedijk bij oosten de Keijns) de nombre van 9060 morgens, tot 600 roeden de morgen, ende de roede van 12 voeten / Baptista Doetecomius sculp. Anno 1600 ³⁰	1600	onbebouwd?
Afbeeldingh van de Zype, haar dykagie, wegen,	1665	onbebouwd?

²³ https://maps.noord-holland.nl/GeoWebHTML5/Index.html?configBase=https://maps.noord-holland.nl/Geocortex/Essentials/GeoWeb50/REST/sites/Informatiekaart_Landschap_en_Cultuurhistorie/viewers/ILC/virtualldirectory/Resources/Config/Default

²⁴ onderzoeksmelding 27.916.

²⁵ Soetens 2008a.

²⁶ onderzoeksmelding 27.917.

²⁷ Soetens 2008b.

²⁸ onderzoeksmelding 62.439.

²⁹ e-mail The Missing Link d.d. 23 september 2015.

³⁰ <http://www.zijpermuseum.nl>

Bron	Jaartal	Historische situatie
wateringen, molens, hofsteden en woningen, mitsgaders de scheydinge haarder groote en kleyne letteren / op nieuws gemeeten ende geckaarteerd door Jan Dirks Zoutman (afb. 6) ³¹		
Kaart van de Zyp ³²	1800	
Kadastrale minuut (afb. 7) ³³	1832	perceel 3: 'bosch'
Topografisch militaire kaart (veldminuut) ³⁴	1858	bos
Bonnekaart ³⁵	1880	idem
Bonnekaart ³⁶	1887	idem
Bonnekaart ³⁷	1910	idem
Bonnekaart (afb. 8) ³⁸	1924	idem
Topografische kaart ³⁹	1952	tuin?
Topografische kaart ⁴⁰	1961	idem
Topografische kaart ⁴¹	1971	idem
Topografische kaart ⁴²	1983	idem
Topografische kaart ⁴³	1994	idem

Historie

't Zand is ontstaan als buurtschap in het begin van de 18^e eeuw. De kern ontstond rond het logement 't Wapen van Alkmaar. In 1733 stonden er ongeveer tien huizen aan de hoofdweg, de Bosweg. De naam van het dorp is ontleend aan een toenmalige herberg met de naam 't Zand. Het gehucht groeide uit tot een dorp na de aanleg van Noordhollandsch Kanaal, waarvan het gedeelte in de Zijpe in de jaren 1821/22 werd voltooid.⁴⁴ Omdat door de aanleg van het kanaal de wegverbinding werd onderbroken, werd een vlotbrug aangelegd.

Oude kaarten

De oudst geraadpleegde kaart dateert uit 1600 en betreft de kavelkaart na de vierde bedijking gekarteerd door Gerrit Dirksz. Langedijk. Het plangebied bevindt zich op een kavel 'a' die wordt begrensd door de 'Wester Engelement Sloot' in het noordwesten, door 'De Bosch Wech' in het zuidoosten, door 'De Keynser Wech' in het noordoosten en een kavelgrens in het zuidwesten. Midden op de kavel is een boerderij ingetekend.

Op de kavelkaart van Jan Dirksz. Zoutman uit 1665 is langs 'De Keynser Wech', de voorloper van de huidige Keinsmerweg, bebouwing weergegeven (afb. 6). Ter plaatse van het plangebied is geen bebouwing aanwezig. De Nederlandse militaire manuscriptkaart van de Zijpe uit 1800 laat hetzelfde beeld zien.

Op het minuutplan van de gemeente Zijpe uit 1832⁴⁵ wordt voor het eerst het Noordhollandsch Kanaal afgebeeld (afb. 7). Te zien is dat de bebouwing langs de 'De Keynser Wech' is

³¹ <http://imagebase.ubvu.vu.nl>

³² <http://www.zijpermuseum.nl>

³³ Kadaster 1832.

³⁴ Phaff 1858.

³⁵ Bureau Militaire Verkenningen 1880.

³⁶ Bureau Militaire Verkenningen 1887.

³⁷ Bureau Militaire Verkenningen 1910.

³⁸ Bureau Militaire Verkenningen 1924.

³⁹ Kadaster 1952.

⁴⁰ Kadaster 1961.

⁴¹ Kadaster 1971.

⁴² Kadaster 1983.

⁴³ Kadaster 1994.

⁴⁴ Reh et al. 2005.

⁴⁵ Kadaster 1832.

toegenomen. Uit de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (OAT) blijkt dat het landgebruik van het perceel, waar het plangebied deel van uitmaakt, bestaat uit 'bosch'.

Op de Topografisch militaire kaart (veldminuut) uit 1858⁴⁶ en de Bonnekaarten uit 1880, 1887, 1910 en 1924⁴⁷ is een geleidelijk toename van de bebouwing in het gebied waarneembaar, niet alleen langs 'De Keynser Wech', maar ook langs het Noordhollandsch Kanaal en 'De Bosch Wech' (afb. 8). Het plangebied blijft onderdeel uitmaken van een bosperceel.

Op de topografische kaarten uit 1952, 1961, 1971, 1983 en 1994⁴⁸ is te zien dat de bebouwing in het dorp in omvang en dichtheid sterk toeneemt. Hierbij worden tevens nieuwe straten aangelegd. In de tweede helft van de jaren '80 worden de woningen aan de Pastoor Velzeboerstraat gebouwd, waarmee de huidige situatie ontstaat.⁴⁹

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *"Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?"* kan als volgt worden beantwoord:

Het plangebied is gelegen in de dorpskern van 't Zand, waarvan de oorsprong teruggaat tot in de 18^e eeuw. De ontstaansgeschiedenis van de polder Zijpe, waar binnen deze kern zich bevindt, gaat terug tot 1597.

De natuurlijke ondergrond in de regio bestaat in principe uit kwelderafzettingen (Laagpakket van Wormer binnen de Formatie van Naaldwijk) en veen (Hollandveen Laagpakket binnen de Formatie van Nieuwkoop) met daarboven wadafzettingen (Laagpakket van Walcheren binnen de Formatie van Naaldwijk). Laatstgenoemde zijn in de 9^e-14^e eeuw na Chr. gevormd vanuit het zeegat van Zijpe. Theoretisch zou in of aan de top van het veen sprake kunnen zijn van bewoningssporen uit de periode voorafgaand aan de afzetting van het Laagpakket van Walcheren. Het ontbreken van veen in boormonsterprofielen van geologische boringen, die in de omgeving van het plangebied zijn uitgevoerd, vormt evenwel een aanwijzing dat het ontstaan van het zeegat gepaard ging met grootschalige mariene erosie in het achterland. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten uit de periode van de Middeleeuwen alsook uit oudere perioden wordt op basis hiervan zeer klein geacht.

Ook de kans op aanwezigheid van sporen van bewoning uit de periode van de Nieuwe Tijd wordt zeer klein geacht. Bestudering van overgeleverde kaarten laat zien dat het plangebied in de periode vanaf circa 1600 tot in de 20^e eeuw onbebouwd is en in de periode van het begin van de 19^e tot in de 20ste eeuw deel uitmaakte van een bosperceel.

De beantwoording van de overige onderzoeksvragen is als volgt:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

Het plangebied wordt als voldoende onderzocht beschouwd.

3 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

⁴⁶ Phaff 1858.

⁴⁷ Bureau Militaire Verkenningen 1880, 1887, 1910, 1924.

⁴⁸ Kadaster 1952, 1961, 1971, 1983, 1994.

⁴⁹ <http://code.waag.org/buildings/#52.8345,4.7568,16>

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

- Alders, G.P., & S. Husken**, 2007: *Beleidsnota Archeologie Gemeente Zijpe*. SCENH-rapport Cultuurhistorie 28. Wormer.
- Berendsen, H.J.A.**, 2008: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en geomorfologie*. Assen.
- Bureau Militaire Verkenningen**, 1880, 1887, 1910 en 1924: *Oude Sluis, blad 211, 1:25.000*.
- Deeben, J.H.C.**, 2009: *Handleiding voor de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden derde generatie. Toelichting op de Globale Archeologische Kaart van het Continentale Plat. Toelichting bij de kaart van Hoog Nederland met afgedekte pleistocene sedimenten*. Amersfoort.
- Kadaster**, 1832: *Oorspronkelijk aanwijzende tafel der grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, Zijpe, Noord Holland, sectie C, Blad 01*.
- Kadaster**, 1952, 1961, 1971, 1983 en 1994: *Topografische Kaart van Nederland 1:25 000, blad 14B Den Helder / Julianadorp*. Emmen.
- Phaff, M.J.**, 1858: *Topografische Militaire Kaart Anna Paulowna Polder*.
- Reh, W., C. Steenbergen & D. Aten**, 2005: *Zee van land. De droogmakerij als atlas van de Hollandse landschapsarchitectuur*. Wormer.
- Rosing, H.**, 1995: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen Blad 9 West Texel (gedeeltelijk) - 14 West Medemblik, Blad 14 Oost Medemblik, 15 West Stavoren (Noordhollands gedeelte) en Blad 19 West Alkmaar*. Wageningen.
- Soetens, L.**, 2008a: *Archeologisch onderzoek 't Zand Noord, gemeente Zijpe. Bureauonderzoek*. Grontmij Archeologische Rapporten 616. Assen.
- Soetens, L.**, 2008b: *Archeologisch onderzoek 't Willem 't Hartplein, gemeente Zijpe. Bureauonderzoek*. Grontmij Archeologische Rapporten 617. Assen.
- SIKB**, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*. Gouda.
- Stichting voor Bodemkartering & Rijks Geologische Dienst**, 1981: *Geomorfologische Kaart van Nederland schaal 1:50.000. Kaartblad 14 Medemblik 9 Den Helder 10 Sneek 15 Stavoren (gedeeltelijk)*. Wageningen/Haarlem.
- TNO**, 2006: *Geologische overzichtskaart van Nederland. 1:600 000*. Utrecht.
- TNO**, 2011: *Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond, versie 2011*.
- Vos, P.C., J. Bazelmans, H.J.T. Weerts & M.J. van der Meulen (red.)**, 2011: *Atlas van Nederland in het Holoceen*. Amsterdam.
- Wolters-Noordhoff, Atlasproducties**, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, deel 1 West-Nederland 1839-1859*. Groningen.

Geraadpleegde websites

<http://code.waag.org/buildings/#52.8345,4.7568,16>
<http://imagebase.ubvu.vu.nl>
<https://easy.dans.knaw.nl>
https://maps.noord-holland.nl/GeoWebHTML5/Index.html?configBase=https://maps.noord-holland.nl/Geocortex/Essentials/GeoWeb50/REST/sites/Informatiekaart_Landschap_en_Cultuurhistorie/viewers/ILC/virtualdirectory/Resources/Config/Default
<http://www.ahn.nl/pagina/viewer.html>
<http://www.ruimtelijkeplannen.nl>
<http://www.schagen.nl>
<http://www.watwaswaar.nl>
<http://www.zijpermuseum.nl>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

Afb. 3 Plangebied geprojecteerd op een uitsnede van de archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Zijpe

Afb. 4 Locatie van het plangebied op een uitsnede van de Geomorfologische Kaart van Nederland

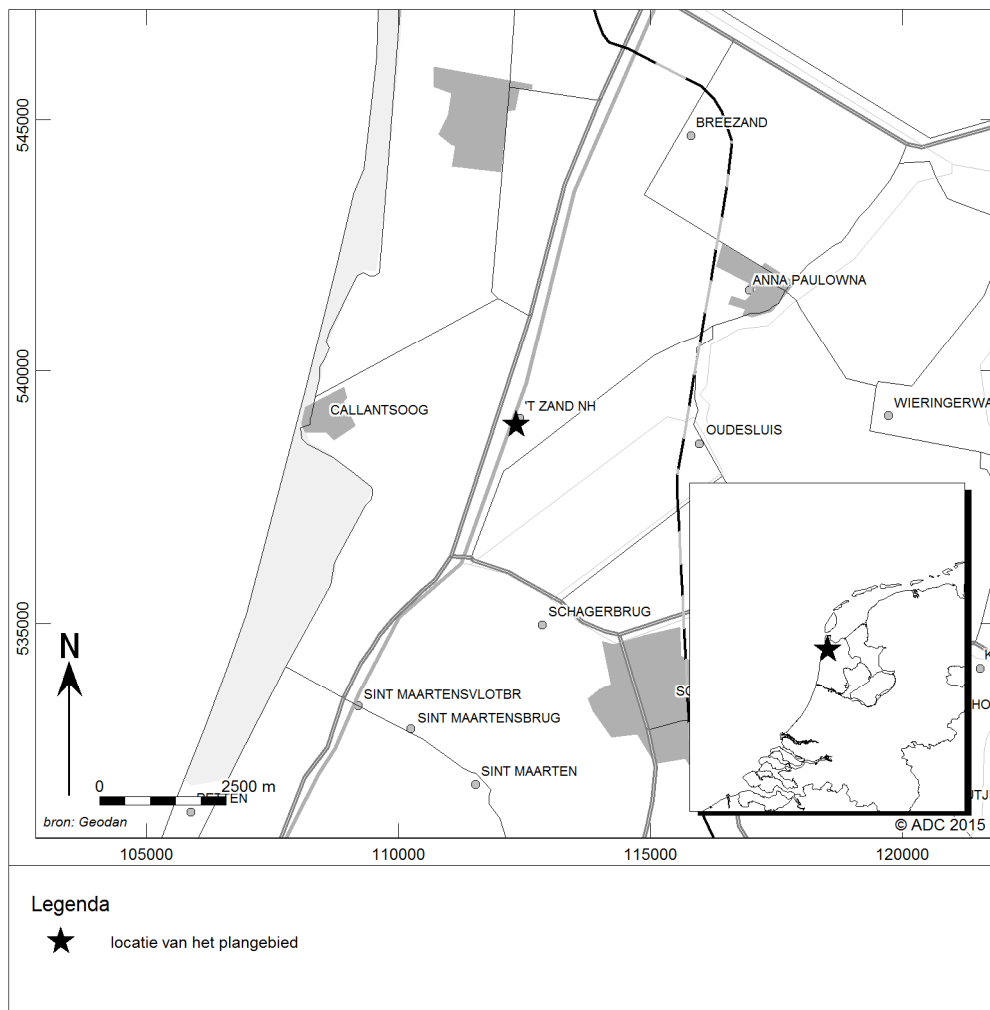
Afb. 5 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden en ARCHIS-meldingen

Afb. 6 Globale ligging van het plangebied op een uitsnede van de kaart van de Zijpe (1665)

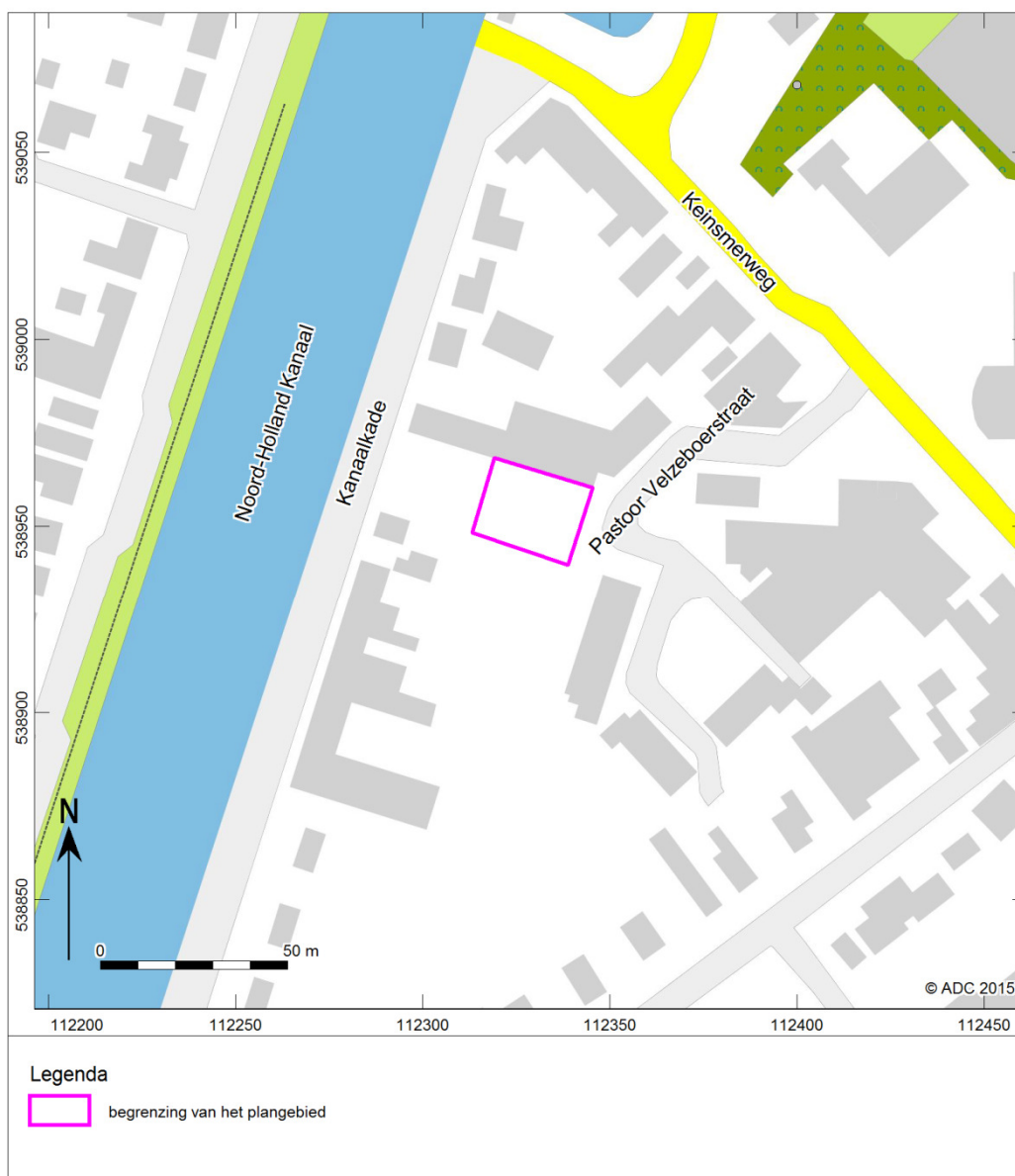
Afb. 7 Locatie van het plangebied op het minuutplan van de gemeente Zijpe (1832). Het noorden is rechtsboven.

Afb. 8 Plangebied geprojecteerd op de Bonnekaart van 1924

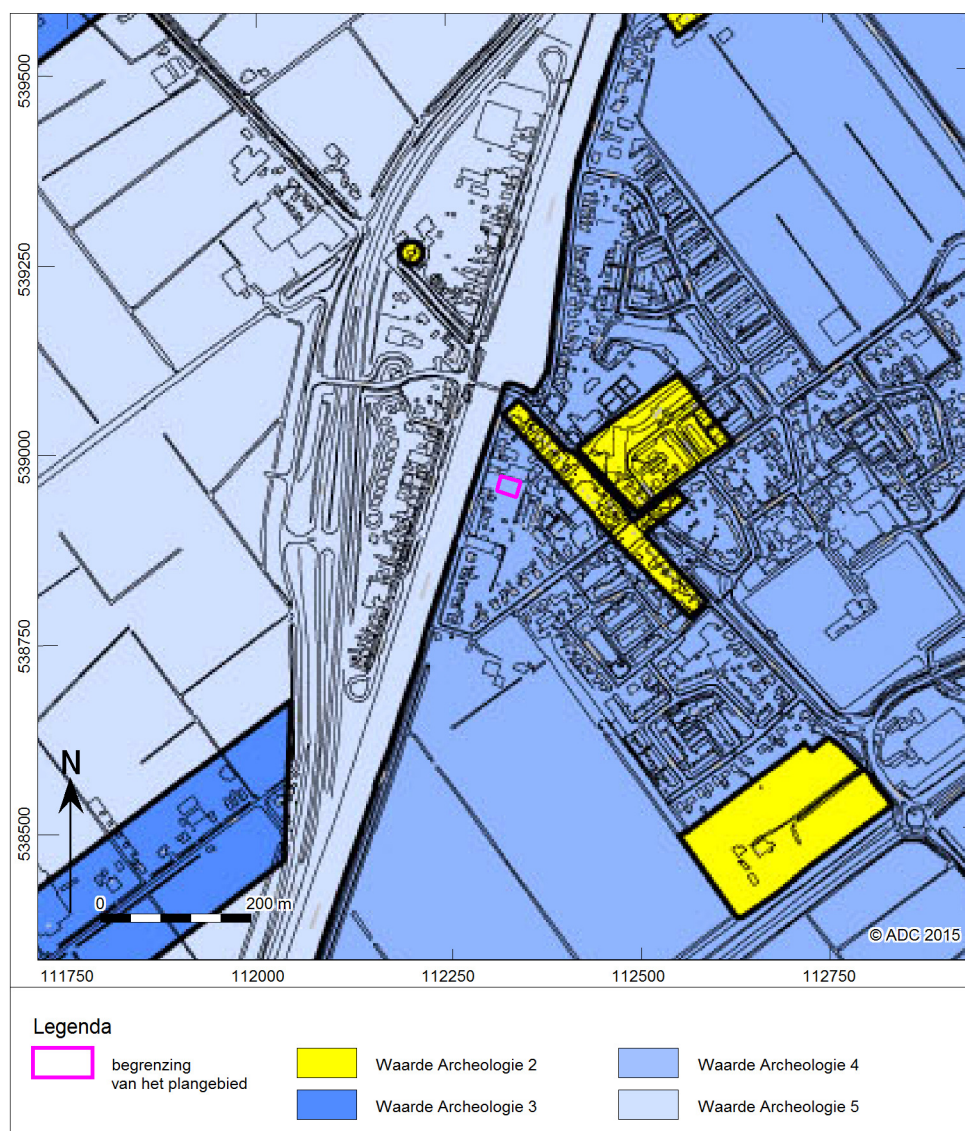
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

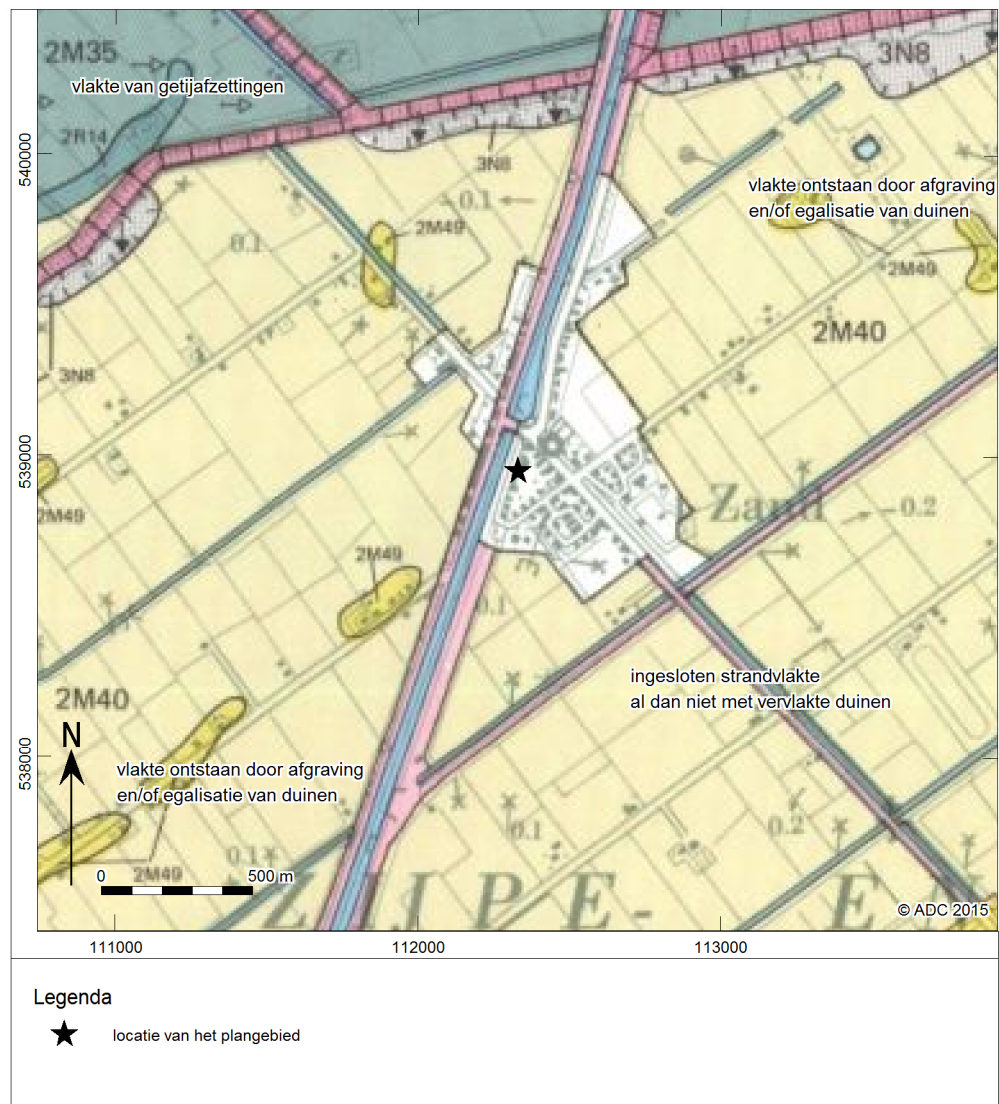
Afb. 1 Locatie van het plangebied

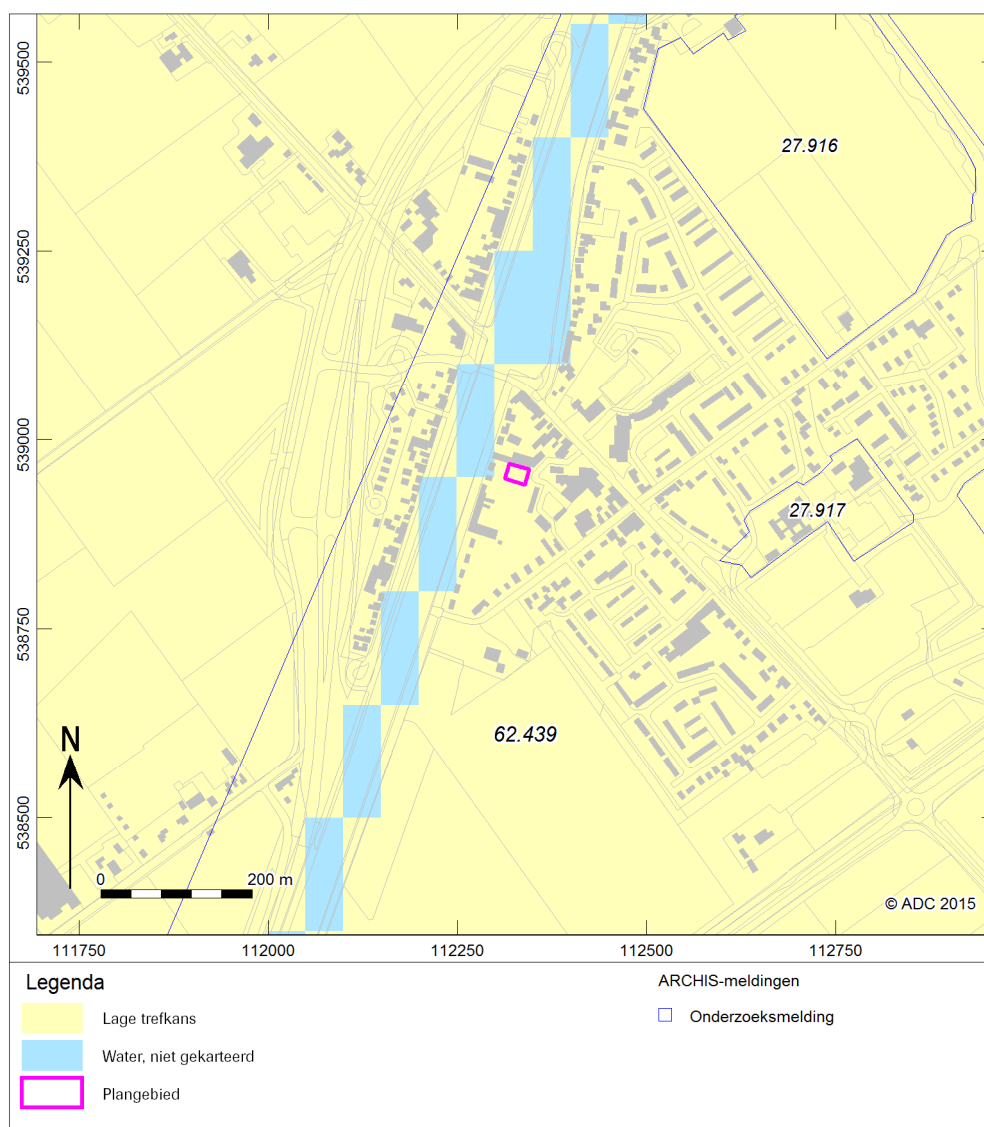
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

Afb. 3 Plangebied geprojecteerd op een uitsnede van de archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Zijpe

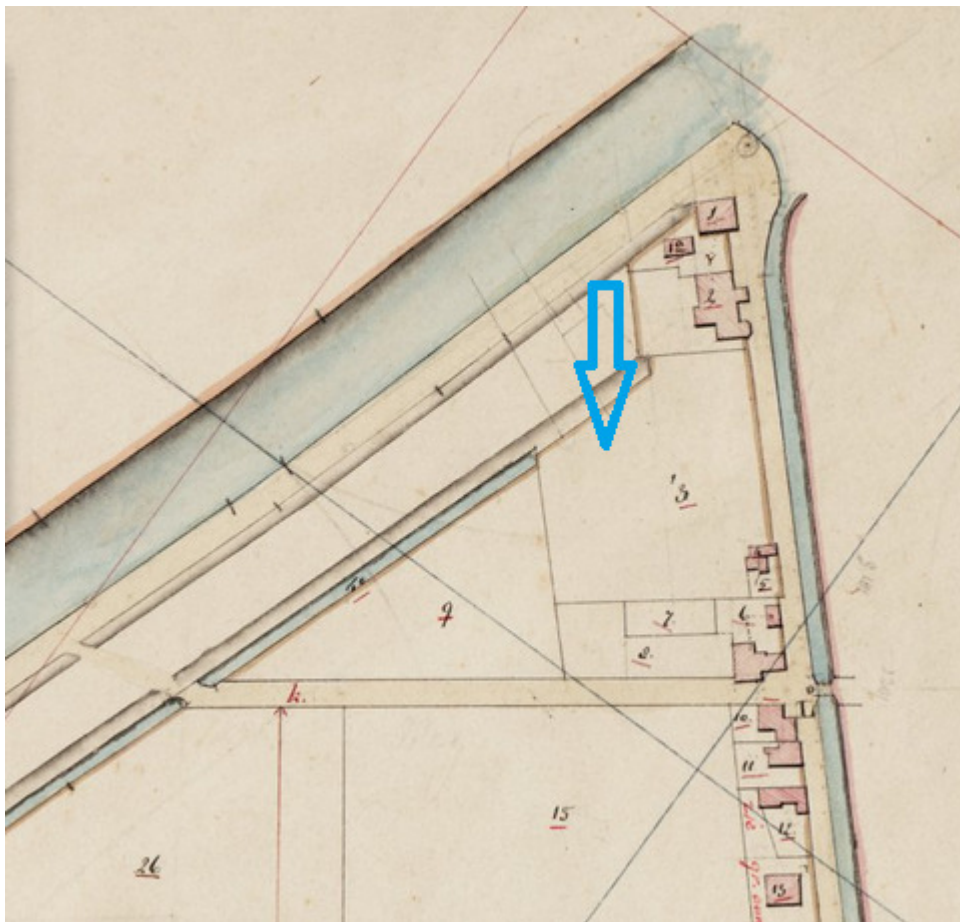
Afb. 4 Locatie van het plangebied op een uitsnede van de Geomorfologische Kaart van Nederland

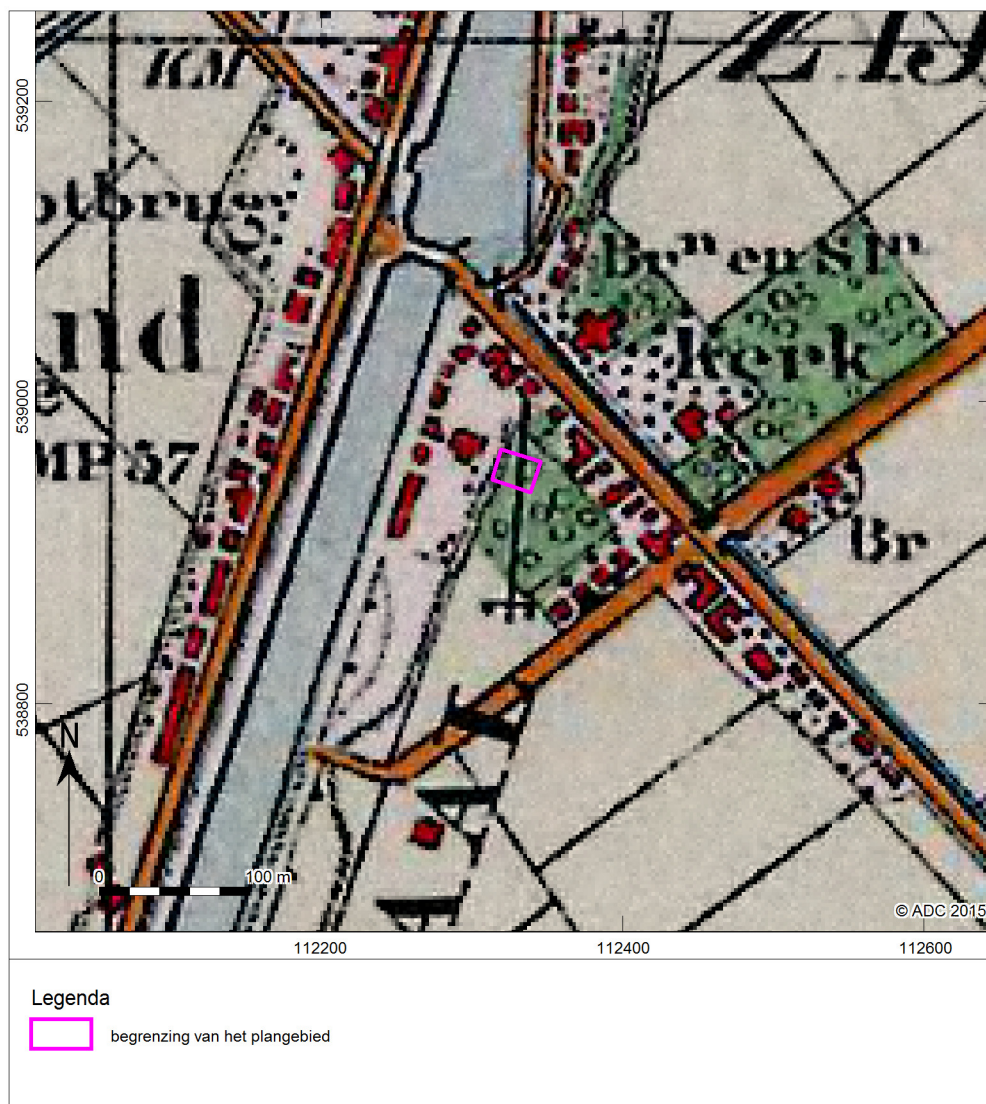
Afb. 5 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden en ARCHIS-meldingen

Afb. 6 Globale ligging van het plangebied op een uitsnede van de kaart van de Zijpe (1665)

Afb. 7 Locatie van het plangebied op het minuutplan van de gemeente Zijpe (1832). Het noorden is rechtsboven.

Afb. 8 Plangebied geprojecteerd op de Bonnekaart van 1924